

Vergaderjaar 2019–2020

35 341

Initiatiefnota van het lid Becker «In Nederland beslis je over je eigen leven»

Nr. 2

INITIATIEFNOTA

1. Inleiding

Een biertje drinken in de stad, uitgaan met vriendinnen, samenwonen met je partner of juist van hem of haar scheiden, een studie of een baan zoeken die je leuk vindt, de wijde wereld in trekken: voor veel mensen in Nederland zijn dit keuzes die ze zelfstandig kunnen en mogen maken. En gelukkig maar. We leven in een vrij land. Je bent de baas over je eigen leven, zolang je daarbij de vrijheid van anderen niet beperkt.

Maar helaas geldt dit niet voor iedereen. De baas zijn over je eigen leven, ook wel zelfbeschikking genoemd, is voor sommige mensen nog een droom. Religie en cultuur worden in bepaalde gesloten gemeenschappen gebruikt als excuus om het recht op eigen keuzes van bijvoorbeeld vrouwen, homoseksuelen en andersdenkenden te blokkeren. Je kunt het je niet voorstellen, maar er zijn volwassen dames die geen eigen bankpas hebben. Die niet mogen werken. Die gevangen zitten in een huwelijk met iemand van wie ze niet houden, maar niet durven te scheiden uit angst voor verstoting of eerwraak. Er zijn ook mensen die uit het geloof willen stappen, maar dit niet doen omdat zij represailles van hun eigen familie vrezen. Een zorgwekkende hype is het zogenoemde «exposen»: het ontmaskeren van meisjes en vrouwen op internet. In whatsappgroepen met suggestieve namen als «hoofddoekjes 18+» worden telefoonnummers en foto's gedeeld. Meisjes worden er hoer genoemd, omdat ze zich met hun moderne kleding of liefdesleven onzedelijk zouden gedragen. Deze meiden moeten vervolgens vrezen voor hun leven en staan onder voortdurende sociale controle. Het vrije Nederland bestaat in hun belevingswereld niet.

Deze initiatiefnota is bedoeld om *onderdrukking in naam van cultuur en religie* in Nederland tegen te gaan. Want waar de politiek zich volop druk maakt over onderdrukte vrouwen in het buitenland, via initiatieven als SheDecides en via ontwikkelingshulp, is het stil over soortgelijke misstanden in Nederland. Godsdienst, traditie of cultuur mag ook in Nederland echter geen vrijbrief zijn om inbreuk te maken op het recht op zelfbeschikking. Waar halen mensen die nota bene al hun hele leven

genieten van de Nederlandse vrijheden het lef vandaan om diezelfde vrijheid aan anderen te ontzeggen? Als je denkt dat je een meisje op internet of op straat hoer kunt noemen omdat haar kleding of gedrag de «eer» aantast, of dat je twee jongens in elkaar kunt slaan omdat ze hand in hand lopen, dan is je integratie faliekant mislukt. Dan moet jij je heel snel aanpassen in plaats van de slachtoffers.

De initiatiefnemer wil bondgenoot zijn in de vrijheidsstrijd van mensen die onderdrukt worden. Als we integratie en emancipatie echt serieus nemen, moet de norm zijn dat iedereen in dit land over zijn of haar eigen toekomst beschikt. Dan moeten wij ons ervoor inzetten dat mensen zich kunnen ontworstelen aan een situatie van onderdrukking. Door ervoor te zorgen dat zij eigen keuzes kunnen maken rond studie, werk en financiën. Door zeker te stellen dat zij veilig aangifte kunnen doen van bedreiging of eegerelateerd geweld en deze aangiftes passend te behandelen. Door gewelddadige intolerante mensen op afstand te plaatsen in plaats van bedreigde mannen en vrouwen op te moeten vangen in «blijf van m'n lijf huizen». Door «exposing» en wraakporno strafbaar te stellen, zoals in het regeerakkoord is afgesproken. En ook door ongewenste conservatieve beïnvloeding in gebedshuizen en moskeeën serieus en consistent te bestrijden. Over deze en andere maatregelen gaat deze initiatiefnota.

Het zijn namelijk niet de dappere geëmancipeerde mannen en vrouwen die ontmaskerd moeten worden, het zijn hun onderdrukkers! In Nederland mag je zijn wie je bent en houden van wie je wilt. Die vrijheid zullen wij altijd verdedigen, ook voor diegenen die dat zelf nog niet kunnen.

2. Zelfbeschikking: een recht waar voor gestreden is

Zelfbeschikking is het recht op eigen keuzes en zelfstandigheid. Het draait om persoonlijk vrij te zijn, voor zover de vrijheid van anderen niet in het geding komt. In de Nederlandse Grondwet is dit principe verankerd in onder andere artikel 10 en artikel 11. Daarin staan het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en het recht op onaantastbaarheid van het eigen lichaam. Ook in internationale verdragen komt zelfbeschikking en de vrije wil terug. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stelt bijvoorbeeld dat alle mensen vrij en gelijk in waardigheid en rechten worden geboren. Ook is internationaal vastgelegd dat je het recht hebt over je eigen leven te beschikken. Er is bovendien bepaald dat je zelf mag beslissen over het accepteren van een medische behandeling. En dat je zelf kiest wie je partner is en of en hoeveel kinderen je wilt. Dat niemand je mag onthouden van anticonceptie, maar dat je ook niet gedwongen mag worden geen kinderen te krijgen.¹ Daarbij maakt het niet uit wat je geslacht is, je geloof of je herkomst. Een ieder is voor de Nederlandse de wet gelijk. Dat zien veel mensen in Nederland tegenwoordig als vanzelfsprekend. Zelfbeschikking en gelijkwaardigheid bestaan niet alleen in de wet, maar ook in onze cultuur.

Maar dit is niet altijd zo geweest. Een lange strijd van Verlichting, emancipatie en secularisatie was nodig. Tot het derde kwart van de negentiende eeuw was de positie van de vrouw, mede door de bepalende positie van de kerk en de visie op het goede en zedelijke leven, volledig ongelijkwaardig aan die van de man. Pieter Stokvis beschrijft dit als volgt. «*De omgang van man en vrouw werd idealiter gekenmerkt door harmo-*

¹ Verplichte anticonceptie raakt recht op persoonlijke levenssfeer (art. 8 EVRM). Onder dit recht vallen het recht op bescherming van lichamelijke integriteit en het recht op zelfbeschikking. Artikel 12 van het Vrouwenverdrag beschermt het recht van vrouwen op gezondheidszorg. Volgens het College voor de Rechten van de Mens valt daaronder het recht zelf over het lichaam te beschikken. En houdt het ook seksuele en reproductieve vrijheid in.

nieuze ongelijkheid. Behalve een affectieve verbintenis was het huwelijk ook een zakelijke overeenkomst om het huishouden en de geslachtsdrift in goede banen te leiden.»² In de jaren 1870–1920 kwam in deze achtergestelde positie van de vrouw met de eerste feministische golf voorzichtig verandering, met voorvechters als Aletta Jacobs en Wilhelmina Drukker. Zij vochten voor het recht op gelijke onderwijskansen en politiek stemrecht voor vrouwen. Maar daarmee was de vrije keuze nog lang niet gevestigd in de Nederlandse cultuur.

In de tijd van de grootouders van de initiatiefnemer waren zelfbeschikking en gelijkwaardigheid niet bepaald leidende principes. Partnerkeuze was in de jaren dertig van de vorige eeuw, zeker voor vrouwen en homoseksuelen, niet iets dat je zomaar zelf kon bepalen. Homoseksualiteit en trouwen buiten je geloof was voor veel families een probleem. Of en hoeveel kinderen er kwamen werd meer dan eens door de pastoor of de dominee bepaald. Voortgezet onderwijs en een vervolgopleiding was voor veel meisjes geen optie. En als vrouwen al mochten werken, moesten ze daarmee dikwijls stoppen zodra ze trouwden. In een onderzoek van de WRR uit 1972 is beschreven dat in 1965 nog maar liefst 82% van de ondervraagden het buitenshuis werken van gehuwde vrouwen met kinderen bezwaarlijk vond. Ook vond 66% van de ondervraagden in 1965 kinderloosheid, anders dan op medische gronden, onaanvaardbaar.³ Gehoorzaamheid aan de man werd gezien als een deugd, in plaats van als onderdrukkend. Voor velen werd het levenspad niet uitgestippeld door henzelf, maar door hun omgeving.

Die tijd ligt gelukkig achter ons en er is veel bereikt. Met dank aan de tweede feministische golf in de jaren '60, de secularisatie, de introductie van de pil, de erkenning van duurzame ontwrichting als echtscheidingsgrond, het afschaffen van het misdrijf overspel in het wetboek van strafrecht in 1971, maar ook de strijd voor homorechten en de opening van het huwelijk voor paren van hetzelfde geslacht, staat individuele vrijheid centraal in onze cultuur.

3. Het gebrek aan zelfbeschikking; in Nederland anno 2019

Natuurlijk is het werk nog niet af, maar dát vrijheid de norm is, is voor veel Nederlanders vandaag de dag logisch. Maar dat mag ons niet doen vergeten dat er in Nederland ook mensen zijn die niet in die vrije cultuur leven. Dit is bijvoorbeeld het geval in streng gelovige orthodoxe milieus, waar sommige vrouwen met een beroep op een heilig boek niet in aanmerking komen voor bestuurlijke functies of waar je geen homo mag zijn, tenzij je je wilt laten «genezen» of in elk geval je homoseksualiteit niet in de praktijk brengt. Mensen die hier uit breken en kiezen voor zichzelf, worden soms verstoten door hun familie en de gemeenschap.

Daarnaast komt een gebrek aan gelijkwaardigheid en zelfbeschikking voor in sommige migrantengemeenschappen, waar de patriarchale «eercultuur» uit het thuisland de heersende normen bepaalt. In eerculturen is niet de individuele vrijheid leidend, maar je eer, die door anderen voor jou is gedefinieerd en door hen zogenaamd verdedigd. Die eer is gekoppeld aan de hele groep, bijvoorbeeld de familie. Als je (seksuele) eer bezit, zullen anderen je met respect behandelen. Als je eer verloren dreigt te gaan, verlies je het respect van de gemeenschap. Om de eer te herstellen is (dreigen met) geweld helaas een geoorloofd middel. Met de

² Pieter Stokvis (2005) Het intieme burgerleven uit: <https://historiek.net/groeierend-geluk-225-jaar-vrouwenemancipatie/71956/>

³ WRR 1976 De emancipatie van de vrouw, Voorstudie 2 – I.J. Schoonenboom, H.M. in 't Veld-Langeveld

komst van grote groepen migranten is de eer-cultuur helaas terug van weggeweest in Nederland. Het gaat daarbij niet per definitie om overtuigingen die geworteld zijn in de islam, want ook in niet-islamitische werelden als Zuid-Amerika en Sub-Sahara Afrika, en bijvoorbeeld bij Christelijke Syriërs, komt eercultuur voor.

Eergerelateerd geweld

Dat geweld niet wordt geschuwd in eerculturen blijkt wel uit de cijfers. Jaarlijks komen in Nederland meer dan tweeduizend gevallen van bedreigingen en/of geweld binnen bij de politie waarbij een eermotief vermoed wordt. In 2018 waren er daarvan 529 dusdanig ernstig dat ze bij de speciale politie-eenheid Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd Geweld (hierna LEC EGG)⁴ onder de aandacht werden gebracht.⁵ Bij vijf zaken ging het zelfs om geweld met dodelijke afloop. Volgens het LEC EGG zijn de getallen gebaseerd op gemiddeld 6% van alle eerwraakzaken: alleen de zeer complexe casussen worden naar hen doorgezet. Het probleem is vermoedelijk dus vele malen groter dan de officiële cijfers laten zien. Het LEC EGG stelt dat met de komst van nieuwe groepen migranten het probleem bovendien niet afneemt, maar lijkt toe te nemen. Uitingsvormen van eergerelateerd geweld zijn bedreiging, «exposing», achterlating, verstoting, huwelijksdwang en huwelijksgevangenschap, het afpakken van kinderen, vrouwenbesnijdenis en verplicht moeten «genezen» van homoseksualiteit. Het gebruik van eergerelateerd geweld komt vaker voor dan men zou denken. Zo is een schokkend feit dat 8% van de moord- en doodslag gevallen in Nederland inmiddels eergerelateerd is. Hieronder is uitgesplitst wat voor ernstige zaken het LEC EGG in de afgelopen jaren heeft binnengekregen. In 2017 en 2018 ging het respectievelijk om 10 en 5 zaken met dodelijke afloop. Zie ook de bijlage.

Volgens het LEC EGG geven de gemelde zaken zoals gezegd geen volledig beeld van wat zich in de werkelijkheid afspeelt. Vaak is er angst om aangifte te doen of mee te werken aan politieonderzoek omdat eorzaken binnen de gemeenschap moeten worden «opgelost».

Verborgene problemen

Geweld, maar ook de dreiging met geweld wordt in eerculturen gebruikt om met name vrouwen structureel te onderdrukken. In de steden Amsterdam en Rotterdam wonen per stad naar schatting minstens 200 tot 300 «verborgene vrouwen».⁶ Er zijn indicaties dat in de stad Rotterdam zelfs 20% van de huwelijksmigranten in een gedwongen isolement leeft. Juist vrouwen die nieuw in Nederland komen zijn kwetsbaar, omdat zij de taal niet spreken en geen contacten hebben buitenshuis. Een treffende schets van een dergelijke situatie is het verhaal van Rachida, opgetekend in een studie van het Verwey Jonker instituut:⁷

«Toen ik in Nederland was, wilde ik snel de taal leren. Ik wilde erop uit. Maar ik mocht niet van mijn man. Ik mocht alleen maar binnen blijven. Een vrouw moet onderdanig zijn aan de man, daarom mag je geen Nederlands leren, »zei hij. Ik was opgesloten en ik zal alleen het huis. Ik

⁴ Het Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd geweld heeft als onderdeel van de politie een pro-actieve taak om expertise en kennis beschikbaar te stellen en te verspreiden, maar ook om in specifieke zaken ondersteuning te bieden. Uit het jaarverslag blijkt een onderbezetting van ruim 40%.

⁵ Terugblik op 2018: Jaarverslag van het landelijk expertise centrum eer gerelateerd geweld.

⁶ <https://idemrotterdam.nl/verborgene-vrouwen-hebben-geen-medelijden-nodig-maar-een-concreet-toekomstperspectief/>

⁷ Verwey Jonker studie 2012: Leven in gedwongen isolement: een verkennend onderzoek naar verborgene vrouwen in Amsterdam

keek veel televisie. Er was een kanaal waarop werd uitgelegd wat de rechten van vrouwen zijn. Toen hij hier achter kwam heeft hij dit kanaal er direct afgehaald. Ik raakte vrij snel zwanger. Hij ging mee naar de verloskundige en voerde daar het woord. Ik sprak geen Nederlands. Soms gingen we op bezoek bij zijn familie, die ook in Nederland woonde. Zijn broers praatten veel over politiek. Ik wist hier ook veel van, had immers in Marokko gestudeerd. Ik wilde mee discussieren, maar dat mocht niet. Ik mocht niks zeggen. Hij vond het ook vervelend dat ik in Marokko had gestudeerd. Het liefst had hij gewild dat ik dom was, maar dat ben ik niet. Ook toen ons kindje werd geboren mocht ik niet naar buiten. Ik wilde wandelen en buiten spelen. De zomers vond ik het ergste, de dagen duurden dan zo lang. Als ik naar buiten keek, zag ik alleen maar moeders met hun kinderen spelen. Ik wilde dat ook. In de winter gingen de dagen snel voorbij, dan kon ik vroeg naar bed. Ik hoopte elke dag dat het voorbij was.»

Niet alleen op de onderdrukking van huwelijksmigranten is weinig zicht, dit geldt ook voor nieuwkomers in de asielzoekerscentra. Dit is een groep waarover zorgen bestaan, met name ten aanzien van mogelijke seksuele onderdrukking en een gebrek aan weerbaarheid. In de periode 2013 tot en met 2015 vonden er 1.373 geboortes plaats bij asielzoeksters in COA-opvanglocaties waarvan 40% zwanger is geraakt in de opvanglocatie en 9% tienermoeder is. Er is meer onderzoek nodig naar de achtergronden van de zwangerschappen bij asielzoekers. Het is nu niet bekend of de zwangerschappen (on)gewenst of (on)gepland zijn en onder welke omstandigheden vrouwen zwanger zijn geraakt. Volgens de Rutgersstichting blijft het van belang dat asielzoekers tijdig geïnformeerd worden over gezinsplanning en laagdrempelige toegang hebben tot anticonceptie. Preventie van onbedoelde (tiener-) zwangerschap heeft aandacht nodig, in bijzonder bij jonge meisjes uit West-, Zuid- en Centraal-Afrika, Midden-Oosten en Zuidwest-Azië.

Daarnaast is het volgens Femmes for Freedom een groot probleem dat seksuele voorlichting überhaupt meestal ontbreekt in migrantengemeenschappen.⁸ Asielzoekers hebben in het thuisland dikwijls geen enkele vorm van voorlichting gehad. Vaak betrekken Nederlandse hulpverleners en voorlichters momenteel de ouders in een voorlichtingsgesprek om op die manier begrip te kweken voor de jongere en een cultuursensitief gesprek mogelijk te maken. Daardoor gaat het gesprek niet echt over seks, maar over gezondheid. Zolang jonge mensen met een migratie-achtergrond door hun omgeving als handelingsonbekwaam worden gezien, ze bijvoorbeeld thuis hun pil-strips niet veilig kunnen bewaren, de menstruatie door de familie wordt gemonitord, post van de verzekering door de familie wordt geopend, is er nog een wereld te winnen. Door taboes durven mensen bovendien minder snel toe te geven aan een nieuwe partner dat ze eerdere seksuele contacten hebben gehad. Door dit te verzwijgen kan de nieuwe partner minder snel een reden zien voor een soa-test of condoomgebruik. Expliciete seksuele voorlichting, al vanaf binnenkomst in het asielzoekerscentrum zou onderdrukking meer bespreekbaar kunnen maken en verborgen problemen kunnen voorkomen of verhelpen.

Een andere vorm van onderdrukking die soms aan het zicht wordt onttrokken is huwelijksdwang. Gemeenschappen werken er aan mee via illegale shariahuwelijken en zonder betrokkenheid van een officiële ambtenaar van de burgerlijke stand. Voor de aanscherping van de aanpak van illegale huwelijken ligt inmiddels de initiatiefnota van het lid Van

⁸ <https://www.femmesforfreedom.com/>

Wijngaarden in de Kamer.⁹ Ook is bij amendement door de leden Van Wijngaarden en Buitenweg voorgesteld om de strafbaarheid van een illegaal religieus huwelijk (meestal een shariahuwelijk) uit te breiden. Een fenomeen dat echter nog meer aandacht verdient zijn de situaties waarin vrouwen en meisjes worden ontvoerd naar het buitenland om te worden uitgehuwelijkt en soms achtergelaten. Niet zo lang geleden was in het nieuws dat de Brabantse juf Kiet waarschuwt dat meisjes nog jonger dan 12 van Nederlandse basisscholen verdwijnen in de vakantie terwijl het bewustzijn hierover op scholen te weinig aanwezig is.^{10 11} Uit mijn gesprekken met Veilig Thuis blijkt dat er, niet alleen ten aanzien van ontvoering en achterlating, maar überhaupt over eegerelateerd geweld en onderdrukking relatief weinig meldingen uit het onderwijs komen terwijl dit een zeer belangrijke plek is om verborgen problemen vroegtijdig te kunnen signaleren.

Schadelijke rituele en symbolische praktijken

Daarnaast zijn er gevallen van onderdrukking die worden goedgepraat als cultureel ritueel of symbool terwijl ze in feite gericht zijn op het monddood maken van meisjes en vrouwen. Helaas komt in Nederland nog steeds vrouwenbesnijdenis voor, al is het illegaal. Soms worden meisjes uit met name Eritrea en Somalië meegenomen in de vakantie, om de verminkende operatie daar te laten uitvoeren. Ook zijn er vrouwen die verplicht volledig gezichtsbedekkende kleding moeten dragen en daarmee nauwelijks in staat zijn in het openbaar met anderen te communiceren. Een ander fenomeen dat voorkomt is maagdenvliescontrole en maagdenvliesherstel. Er is discussie over de vraag of dit onderdrukking is, ook al is dit conform de WHO-richtlijnen wel degelijk mishandeling.¹² Er is veel «ondersteunende» informatie over deze praktijken en er wordt in Nederland vrolijk reclame voor gemaakt. Er schijnt zelfs een pil te zijn die een vrouw een uur voor de geslachtsgemeenschap inbrengt en die de effecten van een strak maagdenvlies zou nabootsen.¹³ Niet alleen gynaecologen in Nederland werken in voorkomende gevallen mee aan maagdenvliescontrole en -herstel, maar wanneer sommigen van hen toch weigeren zijn er steeds meer commerciële klinieken die dergelijke ingrepen willen uitvoeren.¹⁴

Financiële en economische afhankelijkheid

Bij al deze vormen van onderdrukking speelt financiële en economische afhankelijkheid een rol, voornamelijk bij vrouwen, omdat het hen er soms van weerhoudt voor hun rechten op te komen. Ter illustratie: van de Turkse vrouwen is het percentage werkenden 43% en bij Marokkaanse vrouwen slechts 39%. Tegenover 71% van de Nederlandse vrouwen. Daarnaast hebben Turkse vrouwen (17%) en Marokkaanse vrouwen (20%) vaker geen inkomen dan Nederlandse vrouwen (8%).¹⁵ Ook zijn er vrouwen die überhaupt geen eigen bankpas mogen hebben en voor iedere uitgave volledig afhankelijk zijn van toestemming van hun man. Dit

⁹ Kamerstuk 34 565 nr. 2: «Het Nederlands huwelijksrecht discrimineert niet: als vrouw of man ben je in Nederland, ongeacht je afkomst en religie, vrij om je liefdesleven zo in te richten als je wilt»

¹⁰ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kv-tk-2019Z05556.html>

¹¹ en <https://www.telegraaf.nl/nieuws/3320539/brabantse-juf-kiet-waarschuwt-meisjes-van-12-ontvoerd-en-uitgehuwelijkt>

¹² <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/eliminating-virginity-testing-interagency-statement/en/>

¹³ <https://maagdenvliesherstel.nl>

¹⁴ Aanhangsel Handelingen II 2018/19, nr. 926.

¹⁵ Jaarrapport Integratie 2018 (CBS), figuur 3.1.d Sociaaleconomische positie van vrouwen (20 tot 65 jaar), 2016.

maakt het moeilijker om op te komen voor je eigen vrije wil of om mogelijk zelfs uit een situatie van onderdrukking te stappen.

4. Cultuursensitief beleid ten koste van vrijheid

Politie en Justitie hebben door de jaren heen steeds meer te maken gekregen met eorzaken. Maar het besef dat de bedreiging en onderdrukking een ander karakter had dan «regulier» huiselijk geweld is iets van de laatste jaren.¹⁶ In het verleden was de visie op de multiculturele samenleving veelal dat de overheid zich niet moest bemoeien met wat zich in andere culturen achter de voordeur afspeelde. «Dat is nou eenmaal hun cultuur», en «leven en laten leven».

In de beoordeling van criminaliteit was zelfs sprake van begrip voor culturele verschillen. Zo ging de Nota Criminaliteit in Relatie tot Etnische Minderheden, kortweg CRIEM, er in de jaren negentig van uit dat de aanpak van criminaliteit cultuurgevoelig moest zijn en er ruimte moest bestaan om in positieve zin rekening te houden met de culturele achtergrond van minderheden bij criminele delicten.¹⁷

Pas eind jaren negentig is in de rechtspraak een andere wind gaan waaien. Toen in het bijzijn van haar jonge kinderen een Turkse vrouw werd doodgeschoten door haar ex-echtgenoot, besloot de rechter niet in positieve zin rekening te houden met het culturele motief van de dader, maar het juist als aanleiding voor een zwaardere straf te gebruiken. Hij motiveerde dit als volgt: *«omdat niet valt uit te sluiten dat hij in de toekomst een dergelijk feit nog eens zal plegen omdat zijn «systeem» zijn familie en bredere sociale omgeving onderdeel van het probleem uitmaakte.»*

In de politiek namen meer partijen dan de VVD, vanaf 2003, na de opkomst van, en moord op, Pim Fortuyn, geleidelijk afscheid van het cultuur sensitieve perspectief op de problemen. In dat jaar werd ook de Turkse vrouw Gül, die al jaren op de vlucht was in blijf-van-mijn-lijfhuizen, op klaarlichte dag doodgeschoten door haar ex-man. Dit gebeurde nadat in datzelfde jaar al een andere Turkse jonge vrouw op vakantie was doodgeschoten door haar vader vanwege haar «te Westerse levensstijl». In de Tweede Kamer volgden diverse debatten over de ernst van eergelateerd geweld in Nederland. De rechten en het belang van emancipatie van individuen kwamen naar de mening van de initiatiefnemer gelukkig meer op de voorgrond.

Toch is het begrip voor cultureel bepaald onwenselijk gedrag tot op de dag van vandaag niet volledig verdwenen uit politiek en beleid. Er gebeuren op lokaal niveau nog steeds zaken die niet de emancipatie bevorderen maar juist tegenwerken. Zo was in 2018 nog in het nieuws dat de Haagse As-Soennah moskee meer dan dertigduizend euro subsidie kreeg van de gemeente, maar ook een prediker aan het woord liet die vrouwenbesnijdenis bepleitte. De subsidie is inmiddels gelukkig stopgezet en op 8 november 2019 werd bekend dat het OM de betreffende prediker gaat vervolgen. Maar de vraag is wel of meer mogelijk is om te voorkomen en te verbieden dat onder het mom van vrijheid van religie in Nederland intolerantie wordt gepredikt. In mei 2019 nog werd een zeer orthodoxe prediker die eerder vrouwenbesnijdenis goedpraatte en bekend staat als homohater uitgenodigd in de Blauwe Moskee in Amsterdam.¹⁸

¹⁶ https://www.huiselijkgeweld.nl/nieuws/2018/270218_-eergelateerd-geweld-is-geen-huiselijk-geweld-

¹⁷ Kamerstuk 25 726, nr. 1: uit «Eerwraak in het Nederlandse strafrechtelijke beleid: een paradox van goede bedoelingen.»

¹⁸ <https://www.parool.nl/amsterdam/blauwe-moskee-biedt-podium-aan-radical-prediker~>

De vrijheid van religie is wat de indiener betreft echter niet bedoeld voor haatpredikers die onvrijheid willen verkondigen¹⁹. Een ander voorbeeld van tolerantie voor intolerantie is dat op de website van het Rutgershuis in Arnhem meiden advies krijgen over hoe ze hun maagdenvlies kunnen laten herstellen, zodat ze thuis geen problemen krijgen; in plaats dat ze hulp krijgen zich vrij te maken uit een onderdrukkende situatie. Ook wordt door de overheid soms samengewerkt voor dialoog en advies met organisaties die een orthodoxe leer aanhangen of zelfs pleitbezorger zijn van sharia-rechtbanken in Nederland.²⁰ En we zien dat gemeenten aan statushouders in een uitkering dikwijls alleen de man vragen om te solliciteren en niet de vrouw naar werk bemiddelen.²¹ Een overheid die niet uitstraalt dat de Nederlandse vrije cultuur leidend is, maar juist podium biedt aan een cultuur van ongelijkwaardigheid en onderdrukking, is in de ogen van de initiatiefnemer niet goed bezig. Met cultuursensitiviteit en cultuurrelativisme, en met wat ook wel «tolerantie voor de intolerantie» wordt genoemd, moeten we niet alleen landelijk, maar ook lokaal snel ophouden.

Gelukkig is dit geluid de afgelopen jaren in de politiek luider gaan klinken. Dat «onze vrije cultuur [van zelfbeschikking en gelijkwaardigheid] beter is dan andere culturen» is bijvoorbeeld in 2016 uitgesproken door toenmalig Minister Edith Schippers bij de H.J. Schoo-lezing.²² Als voorbeeld noemt ze de weigering van sommige islamitische mannen om vrouwen de hand te schudden. Schippers noemde het een slechte zaak dat er mensen zijn die vinden dat dit maar getolereerd moet worden omdat dit nou eenmaal ingebakken zit in bepaalde culturen. Schippers: *«Frits Bolkestein zei het al in de jaren negentig: alle culturen zijn helemaal niet gelijkwaardig. En ik zeg het hem na. Onze cultuur is een stuk beter dan alle andere die ik ken. In ieder geval voor de vrouw. In ieder geval voor de homo, of de transsek-sueel. In ieder geval voor mensen die niet behoren tot de groep van de machthebbers. Voor mensen die de overheersende religie niet aanhangen.»*

Dit geluid komt hoopvol genoeg niet alleen van rechts, maar horen we recentelijk ook binnen links. Aangejaagd door filmmaker Eddy Terstall en oud PvdA Kamerlid Keklic Yücel is de beweging Vrij Links opgestaan die *«opkomt voor de vrijheid van het individu, ook die van de moslims, tegen het «patriarchaat» van de conservatieve islam en de «betutteling» door «regressief links» aan de ene kant en de stemmingmakerij van populistisch rechts aan de andere.»*

Dat onze vrije cultuur bevochten moet worden voor ieder individu, is ook het uitgangspunt voor deze initiatiefnota. Onderdrukking met een beroep op cultuur mogen we in Nederland simpelweg niet tolereren.

5. Onderdrukking en eergelateerd geweld: de aanpak tot nu toe

Is er dan tot nu toe helemaal niets gebeurd? Jawel. Het vorige kabinet heeft het probleem van een gebrek aan zelfbeschikking in gesloten gemeenschappen gelukkig onderkend. In 2015 schreef de toenmalig Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) aan de Kamer: *«Huwelijksdwang, huwelijkse gevangenschap, achterlating, eergelateerd geweld, gedwongen leven in isolement, de gebrekkige acceptatie van homoseksualiteit, het zijn symptomen van een onderliggende*

¹⁹ Aangangsel Handelingen II 2018/19, nr. 3182.

²⁰ De gemeente Rotterdam en het Ministerie van Sociale Zaken doen dit bijvoorbeeld.

²¹ <https://www.kis.nl/publicatie/barrieres-en-mogelijkheden-voor-arbeidsparticipatie-vluchtelingenvrouwen>

²² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2016/09/05/de-paradox-van-de-vrijheid>

*problematiek: de ontkenning van het recht van mensen om zelf hun leven in te vullen. Het ontbreken van dit individuele «zelfbeschikkingsrecht» vormt een beperking voor mensen om over hun fundamentele rechten en vrijheden te kunnen beschikken en zijn daarom een schending van de mensenrechten».*²³

Om dit aan te pakken heeft het kabinet tussen 2015 en 2017 een «actieplan zelfbeschikking» uitgevoerd. Daarin werd ingezet op acht actielijnen die draaiden om voorlichting, goede voorbeelden en een kennisplatform. Deze aanpak kwam bovenop het plan van aanpak preventie huwelijksdwang 2012–2014 (SZW), de al eerder ingevoerde meldcode eengerelateerd geweld en naast andere acties van het kabinet rond vrouwenopvang, emancipatiebeleid, en ook civiel- en strafrechtelijke maatregelen tegen huwelijksdwang die het toenmalige Ministerie van Veiligheid & Justitie heeft genomen.

Hiermee zijn sinds 2004 – toen toenmalig VVD Kamerlid Ayaan Hirsi Ali als één van de eerste politici in Nederland pleitte voor een serieuze aanpak – waardevolle stappen gezet. In de strafrechtketen, maar ook met betere informatievoorziening is volgens het Ministerie van SZW het handelingsperspectief van slachtoffers van onderdrukking en hun hulpverleners vergroot.

Of dat voldoende is, is echter maar zeer de vraag. Er is nog geen enkele strafrechtelijke veroordeling geweest van collectieve, dan wel intellectuele daders van eengerelateerd geweld. Ook is het actieplan zelfbeschikking in 2017 tot een einde gekomen, en al voor de evaluatie kondigde de Minister van SZW aan er geen vervolg aan te geven, omdat het onderwerp «voldoende geborgd» zou zijn bij diverse ministeries.²⁴

Om die reden heeft de initiatiefnemer een motie ingediend die door een groot deel van de Tweede Kamer is gesteund.²⁵ De motie vraagt het kabinet met een breed Actieplan Zelfbeschikking 2.0 te komen en daarbij ten minste maatregelen te overwegen ten aanzien van: voldoende politie-expertise rond eengerelateerd geweld; meer financiële zelfstandigheid van vrouwen in migrantengemeenschappen; meer aandacht voor (seksuele) zelfbeschikking in onderwijs, inburgering en zorg; het tegengaan van onvrije en onderdrukkende beïnvloeding en het straffen van onderdrukkers en hun medeplichtigen.

In de «uitvoering» van de motie stelt de Minister van SZW echter opnieuw dat het onderwerp al geborgd is. De Minister verwijst onder andere naar het programma van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) «geweld hoort nergens thuis», naar het «Platform Eer en Vrijheid» en naar de alliantie «Verandering van binnenuit» (hierna: de alliantie) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Maar experts benadrukken juist dat «regulier» huiselijk geweld een totaal andere aanpak verdient dan eengerelateerd en cultureel bepaald geweld. Verder is de alliantie meer gericht op gemeenten, dan op gemeenschappen zelf. Vluchtelingen- en zelforganisaties worden louter gezien als informele partners. Ook is de alliantie gericht op homo-emancipatie en acceptatie binnen migrantengemeenschappen via mensen met een migratie-achtergrond. Maar volgens Femmes for Freedom is gebleken dat sleutelfiguren lang niet altijd werken. Zij komen zelf uit gesloten, traditionele situaties en oordelen vaak nog heftig over thema's rondom

²³ <https://www.eerenvrijheid.nl/documenten/brieven/2015/01/05/actieplan-zelfbeschikking>

²⁴ <http://www.bureauomlo.nl/wp-content/uploads/2018/11/Eindevaluatie-actieplan-zelfbeschikking.pdf>

²⁵ Kamerstuk 35 000 XV, nr. 15

zelfbeschikking. Zolang de eigen situatie van de sleutelpersoon niet verbetert, heeft de inzet van deze personen geen nut en kan het zelfs schadelijk zijn omdat gemeenschappen door deze rolmodellen in hun tradities bevestigd worden. De cultuursensitieve aanpak zorgt er bovendien ook voor dat tradities en vooroordelen bevestigd blijven worden. De handreiking van de alliantie geeft zelfs als advies thema's niet direct te benoemen, dus geen seks, maar gezondheid en geen LHBTI, maar verscheidenheid. Door deze onderwerpen te blijven verbloemen wordt meegebogen met een gevoel van dat deze seksuele vrijheid en diversiteit «niet normaal» zou zijn.

Verder is de effectiviteit van het «Platform Eer en Vrijheid» dat door het vorige kabinet is opgericht, voor alle partijen die zich bezig houden met thema's als huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap, onduidelijk. In een wetgevingsoverleg in november 2018 spreekt de Minister van SZW over een jaarlijks terugkerend platform, om te netwerken en kennis uit te wisselen. Onduidelijk is echter of een jaarlijkse bijeenkomst genoeg is om de informatie waaraan behoefte bestaat op structurele wijze te verspreiden of dat een andere aanpak nodig is. Het laatste bericht op de website van dit platform dateert bovendien van zomer 2017 en het Twitteraccount is al stil sinds voorjaar 2017. In die periode vond nog een bijeenkomst plaats waar professionals hun zorgen uitten over het kennisniveau onder eerstelijns hulpverleners. Eerder gerelateerd geweld heeft een professionele aanpak maar is afhankelijk van de juiste signalering. Men maakte zich zorgen dat hulpverleners last hebben van handelingsverlegenheid en onvoldoende de weg weten te vinden naar de zogenaamde aandachtsfunctionarissen. Ook zou er meer aandacht nodig zijn voor de regels omtrent het delen van informatie. Wat mag je als hulpverlener wel en niet delen met andere instanties?

Nog los van bovenstaande kanttekeningen bij de huidige aanpak, is een heel aantal thema's die de indiener benoemde in de motie, überhaupt niet opgepakt door het kabinet. De initiatiefnemer stelt daarom zelf een integraal Actieplan Zelfbeschikking voor. Juist een plan over alle ministeries heen, met politieke regie en daadkracht, maar ook met een rol voor organisaties die echt voor vrijheid en het benoemen van problemen gaan, is hard nodig. Niet alleen moet een actieplan gericht zijn op voorlichting en bewustwording, maar ook op het stellen van harde grenzen door politie en justitie richting daders en op het bieden van concrete *lifelines* voor slachtoffers. De initiatiefnemer draagt hiervoor bouwstenen (beslispunten) aan en beveelt het kabinet aan ook te kijken naar Noorwegen, waar een dergelijk Actieplan en integrale aanpak al bestaat.

6. Voorstellen en beslispunten voor een Actieplan Zelfbeschikking 2.0

Overeenkomstig artikel 119, tweede lid, van het Reglement van Orde, voorziet de indiener deze initiatiefnota van concrete beslispunten. In dat kader wordt de Kamer gevraagd in te stemmen met het verzoeken van de regering tot het ondernemen van actie op de volgende punten:

Actielijn 1: Steun mensen om vrij te worden

Steun slachtoffers in huwelijksdwang, huwelijkse gevangenschap en polygamie

- Verken naar voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk de mogelijkheden om te komen tot (wijziging van) wetgeving in Nederland om potentiële slachtoffers beter te beschermen en meer slagkracht te hebben op het

moment dat een slachtoffer reeds meegenomen is naar het buitenland.²⁶ Het Verenigd Koninkrijk kent verschillende *Forced Marriage Protection Orders* om (potentiële) slachtoffers van huwelijksdwang, genitale verminking en achterlating te beschermen. Dit zou voor Nederland een nuttige versterking van het wettelijk instrumentarium kunnen zijn.

- Versterk de consulaire ondersteuning aan het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating om serieus werk te kunnen blijven maken van voorlichting om ontvoering, achterlating en gedwongen huwelijken te voorkomen en daarnaast hulp te bieden aan bijvoorbeeld vrouwen die hiervan slachtoffer zijn geworden. Het lid Koopmans heeft hiertoe een amendement ingediend bij de begrotingsbehandeling van Buitenlandse Zaken.
- Zorg dat het werk van de Unit huwelijksdwang van Buitenlandse zaken wordt doorgezet voor het tegengaan van huwelijksdwang en achterlating en verzeker dat er voldoende consulaire ondersteuning is in het geval van achterlating en ontvoering, door onder andere flexibele diplomaten/deskundigen die op dit thema rond risicolanden kunnen reizen.

Pak schadelijke «rituele en symbolische praktijken» als genitale verminking en maagdenvliesherstel aan

- Kom naar voorbeeld van pilots in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, in Nederland met een pilot met extra hulpverleners en extra controle bij risicovluchten op Schiphol.²⁷ Daarbij zouden er ook stickers en informatie op Schiphol moeten komen met informatie over wat te doen bij (signalen van) vrouwenbesnijdenis, huwelijksdwang en gedwongen achterlating.²⁸ Als meisjes uit bepaalde gemeenschappen genitaal worden verminkt gebeurt dit vaak in de zomer in het buitenland. De indiener wil dat het voorkomen van genitale verminking en hulp aan genitaal verminkte meisjes onderdeel wordt van het Landelijk Knooppunt huwelijksdwang.
- Voorkom dat huisartsen en gezondheidsinstellingen nog langer meewerken aan maagdenvliescontrole en maagdenvliesherstel. Vrouwen die naar de dokter worden gebracht met dit doel, moet hulp worden geboden. Naar aanleiding van schriftelijke vragen van voormalig Kamerlid Arno Rutte en ondergetekende en een oproep van Femmes for Freedom heeft de Minister van VWS aangegeven een einde te willen maken aan deze schadelijke praktijk. De initiatiefnemer houdt hem hier graag aan.
- Verken of het aanzetten tot maagdenvliescontrole en maagdenvliesherstel door familieleden en/of partners strafbaar kan worden gesteld.
- Handhaaf het gedeeltelijk verbod op gezichtsbedekkende kleding in openbaar vervoer, onderwijs en overheidsgebouwen en schaal dit niet af in handhavingsprioriteit.

²⁶ Het Verenigd Koninkrijk kent verschillende *Forced Marriage Protection Orders*. Zo kan de rechter een beschermingsbevel afvaardigen waarbij een potentieel slachtoffer bij risico op een gedwongen huwelijk of genitale verminking preventief een uitreisbevel kan worden opgelegd. Daarnaast is in het Verenigd Koninkrijk de medewerking van daders afdwingbaar wanneer een slachtoffer reeds meegenomen is naar het buitenland. Ook kan het slachtoffer verplicht worden zich te melden op de ambassade, op straffe van de dader(s) wanneer dit niet gebeurt.

²⁷ <https://www.theguardian.com/global-development/2018/sep/07/uk-us-border-officials-join-forces-in-bid-to-tackle-female-genital-mutilation>

²⁸ <https://www.theguardian.com/global-development/2018/aug/31/warning-system-in-airport-toilet-cubicles-to-help-victims-of-fgm>

Verbeter signalering en opvolging aangiftes

- Onderzoek in hoeveel eezaken daadwerkelijk de expertise van het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld wordt ingeschakeld, hoe vaak Veilig Thuis wordt betrokken, hoe vaak een gebiedsgebod- of verbod wordt ingesteld en hoe dit kan worden geoptimaliseerd.
- Borg dat een melding bij de politie altijd gedeeld wordt met Veilig Thuis zodat deze ook de situatie van de kinderen in het gezin kan beschermen en eventueel de school kan informeren en/of betrekken. Onderdrukking van iemand binnen het gezin betekent ook vaak een onveilig milieu om in op te groeien voor de kinderen.

Creëer meer mogelijkheden voor meldingen

- Verbeter de telefonische- en online mogelijkheden om melding te kunnen doen van bedreiging of onderdrukking. Een kosteloos anoniem nummer dat niet in het telefoonoverzicht verschijnt kan de angst om contact op te nemen verkleinen. Ook de anonimiteit van het internet kan meldangst verkleinen en mensen over de streep trekken om hulp te zoeken buiten hun eigen gemeenschap. De mobiele telefoon moet letterlijk een *lifeline* worden naar de buitenwereld.
- Wijs vrouwen altijd op de mogelijkheid zonder haar echtgenoot gesprekken te voeren. Niet alleen bij huisarts, verloskundige en politie, maar ook tijdens gesprekken in het kader van de verblijfsvergunning, inburgering en, verlenging van een paspoort. Informeer nieuwkomers in deze gesprekken beter over rechten en hulpverleningsmogelijkheden.²⁹

Geef vrouwen de kans op financiële onafhankelijkheid en werk

- Spreek met alle gemeenten af dat zij standaard iedere vrouw in een uitkering naar werk bemiddelen. De initiatiefnemer is van mening dat het niet normaal is dat gemeenten bij een gezin dat voor het inkomen afhankelijk is van een uitkering onder de Participatiewet alleen de man bemiddelen naar werk en niet de vrouw.³⁰
- Maak afspraken met de financiële sector over het recht dat iedere volwassene in Nederland, maar ook in de rest van de EU, heeft op een eigen betaalrekening en pinpas om mee te kunnen doen in de samenleving.³¹ Het kabinet moet onderzoeken hoe mensen zich 1) er bewust van kunnen worden dat zij dit recht hebben 2) vervolgens dit recht kunnen gaan uitoefenen. Aanknopingspunt daarbij is de zorgplicht van banken, die zou moeten inhouden dat in een gesprek met de consument wordt doorggevraagd of hij getrouwd is, en of zijn vrouw toegang heeft tot de betaalrekening en liever nog een eigen rekening kan openen. Verder doen banken aan klantonderzoek (bijvoorbeeld onder Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme; Wwft). Het onderwerp «recht op een betaalrekening» zou hier in kunnen worden meegenomen.

²⁹ Advies uit rapport Verwey Jonker instituut 5 september 2017: Titel: *Leven in gedwongen isolement. Een verkennend onderzoek naar verborgen vrouwen in Amsterdam*

³⁰ <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2018/-mind-the-gap->

³¹ Dit recht is vastgelegd in artikel 4:71f Wet op het financieel toezicht (Wft).

Actielijn 2: Verander de houding binnen gemeenschappen

Zelfbeschikking in de (voor)inburgering en het onderwijs

- Schenk tijdens de voorinburgering in het asielzoekerscentrum expliciet aandacht aan het thema zelfbeschikking. Niet alleen door te vertellen over de Nederlandse normen en waarden, maar ook om handvatten aan te reiken voor hulp.
- Train vrijwilligers en hulpverleners in de AZC's om voorlichting kunnen geven over zelfbeschikking in den brede, maar ook over bijvoorbeeld de beschikbaarheid van anticonceptie.
- Wijs in het nieuwe inburgeringsstelsel iedere nieuwkomer op het recht op zelfbeschikking, het recht om eigen keuzes te mogen maken, zoals zelf een partner te mogen kiezen, maar ook op het recht op seksuele zelfbeschikking. Het onderdeel kennis van de Nederlandse Maatschappij in de inburgering moet wat de initiatiefnemer betreft grotendeels gaan over onze vrije samenleving en de rechten die hierbij horen.
- Neem in het nieuwe inburgeringsstelsel op dat niet alleen het respecteren van de mensenrechten moet worden ondertekend in de participatieverklaring, maar ook het onderschrijven van de mensenrechten, en het actief afstand doen van zaken die het tegenovergestelde zijn van zelfbeschikking zoals onderdrukking, huwelijksdwang en geweld binnen een relatie. Mensen die hier geen afstand van willen doen kunnen niet inburgeren in Nederland en dus nooit Nederlander worden of een permanente verblijfsstatus krijgen.
- Maak zelfbeschikking onderdeel van verplichte lessen over burgerschap op scholen en lerarenopleidingen. Dit kan in de momenteel lopende curriculumherziening van OCW worden meegenomen.

Actielijn 3: Wees niet tolerant voor intolerantie

Pak tegenwerken van integratie en emancipatie harder aan

- Ontwikkel één leidraad voor landelijke integratiesubsidies en -overlegstructuren. Een organisatie kan alleen met de overheid om tafel voor integratie en emancipatiedoelinden wanneer reproductieve rechten en vrijheden van een ieder ongeacht geslacht of geaardheid erkend worden. Alsmede het recht om te geloven of niet, het recht om te studeren en het recht om te werken en je eigen geld te verdienen. Datzelfde geldt als een organisatie in aanmerking wil komen voor subsidie.
- Spreek met gemeenten en subsidieontvangeende organisaties een soortgelijk kader af. Als integratie en emancipatie toch wordt tegengewerkt door een organisatie die subsidie heeft ontvangen, moet deze niet alleen worden gestopt, maar ook kunnen worden teruggevorderd, conform een eerder aangenomen Kamermotie.³² Het is het doel van de indiener dat alle overheden en alle subsidiënten (niet alleen gemeenten) van de overheid niet langer samenwerken met organisaties die grondwettelijke vrijheden actief ontkennen en tegenwerken. Overleggen, subsidies en dialogen met dit soort organisaties moeten worden gestaakt. In het kader moeten hiervoor duidelijke criteria komen te staan die iedere ambtenaar kan toepassen.

---

³² Kamerstuk 29 614, nr. 87

- Voer de aangekondigde maatregelen in het kader van ongewenste financiering van instellingen en activiteiten waaronder wetgeving om ongewenste financiering aan maatschappelijke instellingen uit onvrije landen tegen te gaan met spoed door.³³ Ook de aangekondigde aanscherping van art 2:20 van het burgerlijk wetboek waardoor organisaties die een podium bieden aan haatzaaien en haatpredikers kunnen worden ontbonden, moet snel worden doorgevoerd. Giftig gedachtengoed waarbij onderdrukking, geweld tegen vrouwen en meisjes, en discriminatie wordt goedgepraat heeft geen plaats in Nederland.
- Verken de mogelijkheid om via de inzet van de wet Bibob, het toepassen van een gebiedsverbod en handhavingsmaatregelen uit de Gemeentewet en Europese en Nederlandse jurisprudentie de komst van predikers met een onvrije boodschap in moskeeën vaker te kunnen tegengaan.
- Houd toezicht op omgevingen waarin jongeren risico lopen aan anti-integratieve, anti democratische en anti-rechtstatelijke denkbeelden te worden blootgesteld. Signalen van de AIVD dat het informeel onderwijs in toenemende mate bloot wordt gesteld aan radicaal en onderdrukkend gedachtengoed moeten leiden tot overheidsbemoeienis met deze sector.³⁴ Aanknopingspunt kan zijn de al bestaande wetgeving rond de zogenoemde moskee-internaten. Deze zijn in het belang van de vrije ontwikkeling van kinderen dankzij een motie van de leden Azmani en Yücel aan toezicht onderworpen in een Wet op de jeugdverblijven³⁵. De recente evaluatie³⁶ kan een aanknopingspunt zijn voor meer toezicht op andere vormen van informeel onderwijs. Ook geeft de evaluatie aan dat nog te weinig zicht bestaat op het pedagogisch klimaat in de jeugdverblijven. Hier zou het kabinet een verbetering in moeten aanbrengen.
- Beperk de financiering ten aanzien van weekendscholen en imamopleidingen uit onvrije landen.
- Stuur met spoed wetgeving naar de Kamer die ervoor zorgt dat in het bekostigde onderwijs kan worden ingegrepen als op scholen of door hun bestuurders zaken worden gedoceed of ondernomen die indruisen tegen de vrije kernwaarden van de Nederlandse samenleving (wetgeving aanscherping burgerschapsopdracht). De vrijheid van onderwijs (artikel 23 Grondwet) is immers niet bedoeld voor onvrij onderwijs.

Actielijn 4: Ondersteun de ondersteuners

Verbeter kennis bij de politie

- Borg het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld van de Politie waar nu sprake is van 40% onderbezetting beter en structureler in de organisatie. Lokale politie-eenheden zijn niet altijd gespecialiseerd in de eergerelateerde achtergrond van een melding en beseffen daardoor soms onvoldoende als sprake is van een situatie van onderdrukking. Daarnaast heeft het Landelijk Expertise Centrum een belangrijke rol van de verwerving en verspreiding van wetenschappelijke kennis die breder voor integratie van belang is.

³³ Kamerstuk 29 614, nr. 56.

³⁴ Aanhangsel Handelingen II 2018/19, nr. 2906

³⁵ Kamerstuk 33 400 XV, nr. 94

³⁶ Kamerstuk 34 053, nr. 37

Laat hulpverleners kennis met elkaar delen

- Onderzoek wat het Platform Eer en Vrijheid heeft opgeleverd en ontwikkel op basis daarvan een effectievere manier van kennisdeling voor hulpverleners «in de keten».

Evalueer de meldcode eergerelateerd geweld

- Evalueer de meldcode eergerelateerd geweld voor professionals en onderzoek of deze kan worden omgezet in een meldplicht. Daarbij zou wat de initiatiefnemer betreft het uitgangspunt zijn dat in geval van twijfel of sprake is van eergerelateerd geweld contact opgenomen moet worden met de professionals van de Politie, Veilig Thuis en het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld.

Actielijn 5: Straf de daders

Straf de onderdrukkers én medeplichtigen

- Zorg dat meldingen van eergerelateerd geweld, ook zonder officiële aangifte, na consultatie van het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld, altijd leiden tot een politiebezoek en zo mogelijk een huisverbod of een gebiedsverbod voor de bedreiger/dader. Zo nodig moeten meerdere bedreigers worden opgepakt, omdat het gevaar niet geweken kan zijn als er nog familieleden rondlopen die «de klus» zouden willen afmaken.
- Onderzoek of voor het afdwingen van een gebiedsgebod of -verbod voor de bedreigers en daders een GPS-enkelband kan worden ingezet.
- Onderzoek of een specifieke wet of wetsartikel eergerelateerd geweld in het wetboek van strafrecht kan worden opgenomen waarin wordt vastgelegd dat niet alleen de dader moet worden bestraft maar ook alle anderen die tot geweld hebben aangezet. Eerwraak met de dood tot gevolg zou moeten worden aangemerkt als moord waarop levenslang staat. Onderzoek daarbij ook of via dezelfde wet geregeld kan worden dat de medeplichtigen, zware straffen opgelegd kunnen krijgen.
- Pak wraakporno en online «exposen» met supersnelrecht en hogere straffen aan.
- Voer de maatregelen zoals voorgesteld door collega Koopmans in de initiatiefnota «onderlinge privacy» in voor betere rechtsbescherming, en rechtsversterking voor mensen die te maken krijgen met onderdrukking via internet.

Trek verblijfsrecht onderdrukkers in

- Zorg dat politie en justitie actief signaleren aan de IND als er sprake is van eergerelateerd geweld door een persoon met een verblijfsvergunning, zodat intrekking van de verblijfsvergunning volgt en iemand in elk geval geen permanente status krijgt. Op basis van de maximale aanscherping, die onder Rutte II heeft plaatsgevonden is er tegenwoordig sneller een grond om bij een veroordeling een verblijfsvergunning in te trekken, dan wel te weigeren. Dat moet dan in de praktijk wel toegepast worden.

7. Financiële consequenties

De voorstellen in het kader van de voorliggende initiatiefnota leiden niet per definitie tot nieuwe financiële verplichtingen. Borging van het landelijk expertisecentrum eerderelateerd geweld en het landelijk knooppunt huwelijksdwang kan ook bewerkstelligd worden door prioritering binnen departementale begrotingen.

Becker

TABEL 2.6
CATEGORISERING

Categorie	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%
Bedreiging	214	47%	209	43%	167	37%	197	37%
Mishandeling	153	34%	135	28%	136	30%	163	31%
Stalking	-	-	-	-	-	-	23	4%
Poging moord/ doodslag	11	2%	13	3%	21	5%	12	2%
Moord/ doodslag	9	2%	9	2%	10	2%	5	1%
Zelfdoding	2	0%	0	0%	2	0%	1	0%
Ontvoering	1	0%	5	1%	5	1%	7	1%
Wederrechtelijke vrijheidsbeneming	8	2%	7	1%	5	1%	7	1%
Dwang	17	4%	49	10%	49	11%	61	12%
Seksueel misbruik	7	2%	8	2%	7	2%	11	2%
Verkrachting	11	2%	12	2%	18	4%	10	2%
Vermissing	2	0%	5	1%	5	1%	8	1%
Overig	17	4%	29	6%	31	7%	24	5%
Totaal	452	100%	481	100%	456	100%	529	100%